

ідентичність, право на самовизначення та саморозвиток. Захист прав людини в цей період війни виходить на перший план та стає виключним завданням для України та міжнародного співтовариства.

Література

1. Конституція України від 28.06.1998 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Протокол № 4 від 16.09.1963 р. до Європейської конвенції з прав людини від 04.11.1950 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059#Text
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду : Міжнародний документ ООН від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
5. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-38>

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРЕВІЗНИКА ПЕРЕД ПАСАЖИРОМ

Сірко Р. Б.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін,
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Однією з ключових гарантій реалізації прав людини у сфері транспортних перевезень є забезпечення належного рівня безпеки пасажирів і відшкодування шкоди у разі заподіяння їм збитків під час поїздки. В умовах зростання інтенсивності транспортних потоків і підвищення ризиків дорожньо-транспортних пригод особливого значення набуває цивільно-правове регулювання страхування відповідальності перевізника перед пасажиром.

Сутність страхування відповідальності полягає в тому, що, згідно з умовами договору, страховик приймає на себе зобов'язання відшкодувати збитки, заподіяні страхувальником третім особам. Зі сказаного випливає, що договір страхування цивільної відповідальності відіграє важливу роль не лише для страхувальника, але й для потерпілих осіб, оскільки відшкодування заподіяних останнім збитків проводиться за рахунок коштів

страхових компаній. Таким чином, за допомогою договору страхування цивільної відповідальності страхувальник уберігає себе від майнових стягнень (або суттєво зменшує їх розмір), що можуть бути застосовані до нього внаслідок його недбалості, або фактів, що тягнуть за собою відповідальність страхувальника перед третіми особами [1, с. 5].

Договір страхування відповідальності перевізника перед пасажиром належить до категорії договорів страхування відповідальності, передбачених главою 67 Цивільного кодексу України [2]. Його метою є захист майнових інтересів перевізника у випадку настання цивільно-правової відповідальності перед пасажиром за шкоду, заподіяну їх життю, здоров'ю або майну внаслідок дорожньо-транспортної пригоди чи іншої події, пов'язаної з перевезенням.

Про негативні наслідки цивільно-правової відповідальності Приленський І.Г., зазначає, що для правопорушника у цивільно-правових відносинах, тобто боржника, негативним наслідком є його цивільно-правова відповідальність, відповідно до якої до порушника в інтересах зацікавленої особи, тобто кредитора, застосовуються встановлені законом або умовами договору санкції майнового характеру у вигляді відшкодування збитків, виплати неустойки або пені, штрафних санкцій тощо. Для застосування зазначених санкцій, передбачених цивільно-правовою відповідальністю, підставами виступають відповідні норми права і складу правопорушення. Зокрема, відповідно до положень законодавства такими підставами є: протиправна поведінка осіб, учасників цивільних правовідносин; негативний результат у вигляді завдання шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою і настанням шкоди; вина особи, яка вчинила протиправні дії, що призвели до заподіяння шкоди [3, с. 46].

Таким чином, за своєю суттю договір страхування повинен мати тристоронній ефект: страховик приймає на себе ризик настання обов'язку перевізника відшкодувати шкоду пасажирів; перевізник сплачує страхові платежі; а пасажир є потенційним вигодонабувачем, який отримує страхову виплату у разі настання страхового випадку. Таким чином, договір одночасно виконує компенсаційну, гарантійну й превентивну функції.

Відмітимо, також, що основними засадами регулювання договору страхування визначені Цивільним кодексом України [2], Законом України «Про страхування» [4], Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [5], а також спеціальними актами, що стосуються транспортної діяльності. Зокрема, згідно зі статтею 1187 ЦК України, джерело підвищеної небезпеки (у тому числі транспортний засіб) створює підвищену відповідальність його власника або перевізника перед третіми особами [2]. Саме тому законодавець встановлює обов'язковість страхування цивільно-правової відповідальності перевізників.

Відмітимо, що сторонами договору є страховик (страхова компанія, що має ліцензію на здійснення відповідного виду страхування) і перевізник –

суб'єкт господарювання, який здійснює перевезення пасажирів на комерційній або регулярній основі. Предметом договору виступає майновий інтерес перевізника, пов'язаний із ризиком настання його цивільної відповідальності за заподіяну шкоду пасажирам.

Страховий випадок у даному контексті – це подія, внаслідок якої пасажир отримав тілесні ушкодження, загинув або зазнав майнових збитків у процесі перевезення (включно з посадкою, висадкою та перебуванням у транспортному засобі). Обсяг відповідальності страховика визначається договором, але не може бути нижчим за мінімальні стандарти, встановлені урядом.

Визначимо, що видом відповідальності перевізника, що підлягає страхуванню є цивільно-правова відповідальність перевізника перед пасажиром, що може виникати у трьох формах:

1. відповідальність за шкоду життю чи здоров'ю пасажирів (наприклад, смерть або травмування внаслідок аварії);

2. відповідальність за пошкодження або втрату багажу та речей пасажирів;

3. відповідальність за затримку перевезення, якщо вона спричинила збитки пасажирів.

Кожен із цих видів цивільно-правової відповідальності охоплюється договором страхування у різному обсязі, а страхові тарифи встановлюються залежно від рівня ризику, типу транспорту (автомобільного, залізничного, авіаційного, морського) та тривалості перевезення.

Відповідно до Закону України «Про транспорт» [6] та спеціальних транспортних кодексів, пасажир має право на відшкодування шкоди, заподіяної його життю, здоров'ю чи майну під час перевезення, незалежно від вини перевізника. Наявність договору страхування забезпечує реальне виконання цього права навіть у разі неплатоспроможності перевізника.

У разі настання страхового випадку пасажир або його представники звертаються безпосередньо до страховика із заявою про виплату. Страховик зобов'язаний провести розслідування обставин події та здійснити виплату у визначений строк. Розмір компенсації може покривати витрати на лікування, реабілітацію, моральну шкоду, а у разі смерті пасажирів – виплату сім'ї або спадкоємцям.

Таким чином, договір страхування відповідальності перевізника перед пасажиром є важливим елементом системи захисту прав людини у сфері транспорту. Його належне функціонування забезпечує баланс інтересів перевізників, пасажирів і держави, сприяє підвищенню безпеки перевезень і формує довіру до транспортної інфраструктури.

Сучасний етап розвитку правової системи України вимагає вдосконалення механізмів цивільно-правового регулювання у цій сфері, приведення їх у відповідність до європейських стандартів та забезпечення ефективного захисту пасажирів як споживачів транспортних послуг.

Література

1. Никифорак В.М. Договір страхування відповідальності. Чернівці : Пута. 2002. 248 с. URL. <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2939/Monografija.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Приленський І.Г. Особливості цивільно-правової відповідальності пасажирів за договором перевезення повітряним транспортом в Україні. *Часопис цивілістики*. 2022. Вип. 43. С. 46-51. URL. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5b3aa38-bb7f-4272-b09b-3307631bb4a5/content>
4. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. №1909. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №№ 12-13. Ст.28. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
5. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 37, 38. Ст. 238. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#Text>
6. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. №232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-39>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЗБРОЇ

Фещин І. І.

*здобувач вищої освіти факультету правоохоронної діяльності,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (військова частина 9960)*

*м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0009-0003-4478-2884*

Ніколаєнко Т. Б.

*доктор юридичних наук, професор, полковник юстиції,
професор кафедри теорії права та кримінально-процесуальної
діяльності, Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького (військова частина 9960)*

*м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0002-4587-2561*

Незаконне переміщення предметів культурної спадщини та зброї є кримінальним правопорушенням, що за рівнем суспільної небезпеки